

ԿԱՐԱՊԵՏ ՀԱԿՈՒՅԱՆ

ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի ասպիրանտ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՆՐԱ ԴԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՉԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

Կայուն քաղաքացիական հասարակության առկայությունը Հայաստանի Հանրապետությունում հնարավոր է միայն այն դեպքում, երբ այն պետության հետ գտնվում է կայուն իրավական կապի և գործընկերային հավասար հարաբերությունների մեջ: Կախված այն հանգամանքից, թե այդ համագործակցությունը ինչ ճանապարհով կընթանա, վերջին հաշվով պայմանավորված է Հայաստանի Հանրապետության՝ զարգացած և կայուն քաղաքացիական հասարակությամբ իրավական-ժողովրդավարական պետություն լինելու կամ չլինելու փաստը: Չնայած որոշ խնդիրների առկայությանը՝ պետական կառույցների բյուրոկրատիզմ, ժողովրդավարական որոշ կառույցների ձևական բնույթ, շուկայական հարաբերությունների զարգացման ցածր մակարդակ, որոնք խոչընդոտներ են ստեղծում մեր երկրում իրավական պետության և քաղաքացիական հասարակության ձևավորման համար, այնուամենայնիվ կատարվել է շատ կարևոր մի քայլ քաղաքացիական հասարակության դիրքերի ամրապնդման տեսանկյունից, ստեղծվել է համալիր ինստիտուտ՝ Հանրային խորհուրդը, որը կորդինացնում է քաղաքացիական հասարակության բազմաթիվ ինստիտուտների հույսերն ու գործունեությունը:

Հայաստանի Հանրապետությունում Հանրային խորհրդի ստեղծման գաղափարը 2008թ. մայիսին առաջ է քաշվել ՀՀ նորընտիր Նախագահ Սերժ Սարգսյանի կողմից: Կառույցը ՀՀ Նախագահի նախաձեռնությունն էր՝ ի պատասխան երկրի առջև ծառայած մի շարք մարտահրավերների: Այն պիտի ապահովի հասարակության բոլոր հատվածների՝ հատկապես քաղաքական, էթնիկ, կրոնական և այլ փոքրամասնությունների կարիքների ու շահերի ներառումը քաղաքականության մշակման գործընթացում, նրանց իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությունը որոշումների

կայացման գործընթացում, պիտի նպաստի հասարակության ակտիվ մասնակցությանը հանրային կառավարման տարբեր ոլորտներում:

Իրենց իրավական բնույթով քաղաքացիական հասարակությանը անմիջականորեն չառնչվող, սակայն նրա տեսական ոլորտում գործող ինստիտուտների շարքում կարելի է առանձնացնել պետական կազմավորումների որոշակի կատեգորիա, որոնք նպաստում են քաղաքացիական հասարակության կառուցվածքային տարրերի ձևավորմանն ու կայացմանը: Այդպիսի հիմնարար ինստիտուտ կարելի է համարել Հանրային խորհուրդը, որի ձևավորման կարևորագույն նպատակներից մեկը պետական իշխանության մարմիններին ժողովրդի, բնակչության խնդիրների ու հոգսերի իրազեկման հարցի լուծումն է, ինչը հատկապես կարևորվում է նրանով, որ ցանկացած երկրում քաղաքացիական հասարակության ձևավորումը զուգորդվում է հասարակությունում տարբեր (զերազանցապես ապաքաղաքականացված) հանրային կառույցների ստեղծմամբ, որոնք իրենցից ներկայացնում են քաղաքացիների և նրանց գործունեության ձևերի ամենատարբեր միավորումներ: Հասարակության բարեկեցությունը նախևառաջ ենթադրում է անձի և քաղաքացու պահանջմունքների և շահերի առավելագույն բավարարման հնարավորությունների առկայություն¹: Ամեն դեպքում քաղաքացիական հասարակությունը ձևավորվում ու զարգանում է իրավական պետությանը զուգահեռ, այդ պատճառով նրա հիմնական համակարգային տարրերը ստանում են իրավական, իսկ հաճախ նաև սահմանադրաիրավական ամրագրում՝ արտահայտված քաղաքական կուսակցությունների, կրոնական կազմակերպությունների, հասարակական միավորումների, զանգվածային լրատվամիջոցների և այլ հիմնարար ինստիտուտների տեսքով, և մարդկային կացութաձևի ձևավորման տեսանկյունից հանդի-

www.lawinstitute.am

սանում է որոշակի միջանկյալ իրավիճակ անհատի մասնավոր կյանքի և Հանս Քելզենի դիպուկ բնութագրմամբ՝ պետություն հորջորջված քաղաքական հասարակության միջև:

Հայաստանի Հանրապետությունում քաղաքացիական հասարակության ձևավորումը ընթանում է այսպես կոչված կառավարվող ժողովրդավարության ճանապարհով, քաղաքացիական հասարակության տարրերի արհեստական ներմուծմամբ՝ արտահայտված դրա հիշատակմամբ առանձին իրավական ակտերում, օրինակ՝ «Փաստաբանության մասին» ՀՀ օրենքում², «Կրթության մասին» ՀՀ օրենքում³, «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքում⁴ և այլն:

Բացառություն չի նաև ՀՀ Նախագահի կողմից խորհրդակցական մարմնի կարգավիճակով կազմավորվող «Հանրային խորհուրդը», որը ստեղծվել է ոչ թե քաղաքացիների կամ նրանց միավորումների նախաձեռնությամբ, այլ պետական իշխանության մարմինների ակտիվ (այդ թվում նաև ֆինանսական) աջակցության շնորհիվ: Այս մարմինը իր գործունեությամբ դեռ պետք է ապացուցի իր կենսունակությունը՝ քաղաքացիական հասարակության դիրքորոշումն արտահայտող որոշումների ընդունման միջոցով, որոնք չնայած ունեն խորհրդատվական բնույթ, սակայն կարող են կարևոր նշանակություն ունենալ պետական իշխանության տարբեր մարմինների կողմից այս կամ այն խնդրի լուծման համար:

Հայաստանի Հանրապետության «Հանրային խորհրդի» կազմավորման և գործունեության գաղափարի հիմքում ընկած է ՀՀ Սահմանադրության 30-րդ հոդվածում ամրագրված ՀՀ քաղաքացիների՝ ինչպես անմիջականորեն, այնպես էլ կամքի ազատ արտահայտությամբ ընտրված իրենց ներկայացուցիչների միջոցով պետական կառավարմանը մասնակցելու իրավունքը: ՀՀ «Հանրային խորհրդի» գործունեությունն իրականացվում է ՀՀ Սահմանադրության, օրենքների, ՀՀ Նախագահի հրամանագրերի և կարգադրությունների, Հանրային խորհրդի կանոնադրության և նորմատիվ իրավական այլ ակտերի հիման վրա:

Հանրային խորհրդի ինստիտուտը տարածված է աշխարհի մի շարք երկրներում, այդ թվում՝ Ֆրանսիայում, Ռուսաստանում, Ղազախստանում, որոշ յուրահատկությամբ Մեծ Բրիտանիայում և այլն: Ցանկացած երկրում այս ինստիտուտի կա-

յացման մեջ մեծ դերակատարում ունի ինքը՝ հասարակությունը: Հանրությունն իր հերթին կարող է ապահովել իր դերակատարումը, եթե առաջին հերթին տեղեկացված է կառույցի առօրյա գործունեության առաջնահերթությունների, աշխատածների և ունեցած արդյունքների վերաբերյալ:

Հանրային խորհուրդը հանդիսանում է յուրօրինակ միջնորդ իշխանության և սոցիալական տարբեր խմբերի միջև: Այն երկխոսության, քաղաքացիական նախաձեռնությունների քննարկման ինքնատիպ հարթակ է, որի կարևորագույն խնդիրներից է հանրային հնչեղություն ունեցող խնդիրների, օրենքների և որոշումների նախագծերի, ինչպես նաև այլ առաջարկությունների ու նախաձեռնությունների հասարակական փորձաքննության իրականացումը և եզրակացության ներկայացումը ՀՀ Նախագահին, ինչպես նաև հասարակական վերահսկողության իրականացումը՝ նպաստելով պետական կառավարման համակարգի նկատմամբ հասարակության վստահության աճի բարձրացմանը⁵:

Հանրային խորհրդի կարգավիճակն ամրագրված է ՀՀ Նախագահի՝ «Հանրային խորհուրդ ստեղծելու մասին» 2008թ. հունիսի 13-ի թիվ ՆՀ-157-Ա հրամանագրով, համաձայն որի՝ այն ունի խորհրդակցական մարմնի կարգավիճակ⁶: Ի տարբերություն քաղաքացիական հասարակության մյուս սուբյեկտների, որոնք արտահայտում են առանձին մասնագիտական կամ սոցիալական խմբերի (կանանց, թոշակառուների, երիտասարդների, փաստաբանների, գործարարների և այլն) շահերն ու դիրքորոշումները, Հանրային խորհուրդը, ըստ էության, ներկայացնում է հայ հասարակության բոլոր շերտերի շահերն ու խնդիրները՝ «քաղաքացիներ» ընդհանուր տերմինի օգտագործմամբ: Ընդհանուր առմամբ այս արտահայտությունն անհաջող է, քանի որ ձևական իմաստով հնարավորություն չի տալիս ներկայացնել ՀՀ տարածքում գտնվող, սակայն ՀՀ քաղաքացի չհանդիսացող անձանց շահերը:

Հանրային խորհրդի գործունեության բովանդակությունը ընդհանուր առմամբ կարելի է բնութագրել որպես համագործակցային: Տվյալ դեպքում խոսքը գնում է այսպես կոչված հակադարձ կապի ստեղծման մասին, այսինքն՝ տեղեկատվության փոխանակման քաղաքացիների և ՀՀ Նախագահի՝ «Հանրային խորհրդի կանոնադրու-

www.lawinstitute.am

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

թյունը հաստատելու և Հանրային խորհրդի անդամներ նշանակելու մասին» 2009թ. մարտի 11-ի թիվ ՆԿ-36-Ն կարգադրությամբ հաստատված Հանրային խորհրդի կանոնադրության մեջ նշվող պետական իշխանության մարմինների միջև:

Ըստ էության Հանրային խորհրդի խնդիրներով պայմանավորված նրա գործունեությունը կարելի է բաժանել մի քանի ուղղությունների. նախ՝ ՀՀ քաղաքացիների, հասարակական միավորումների շահերի ներկայացումը պետական քաղաքականության մշակման և իրականացման գործում՝ վերջիններիս կողմից արված առաջարկությունների և բողոքների ուսումնասիրման, վերլուծության ու դրանց ծագման պատճառների մասին ՀՀ Նախագահին եզրակացությունների ներկայացման ճանապարհով: Երկրորդ՝ ՀՀ օրենքների, նորմատիվ իրավական այլ ակտերի (այդ թվում՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավական ակտերի) նախագծերի հասարակական փորձաքննության իրականացումը, և երրորդ կարևորագույն ուղղությունը՝ հասարակական վերահսկողության իրականացումը՝ նպաստելով պետական կառավարման համակարգի նկատմամբ հասարակության վստահության աճի բարձրացմանը: Նշված հիմնարար խնդիրների լուծումը նախևառաջ պայմանավորված է հասարակական վերահսկողության իրականացման արդյունավետ մեխանիզմների ու համակարգերի ստեղծմամբ ու կիրարկմամբ:

ՀՀ Նախագահի՝ «Հանրային խորհրդի կանոնադրությունը հաստատելու և Հանրային խորհրդի անդամներ նշանակելու մասին» 2009թ. մարտի 11-ի թիվ ՆԿ-36-Ն կարգադրությամբ հաստատված Հանրային խորհրդի կանոնադրության առաջին գլխի 3-րդ կետով սահմանվում է քաղաքացիական հասարակության սուբյեկտների շրջանակը, որոնց կամավոր մասնակցության սկզբունքի վրա հիմնվում է Հանրային խորհրդի գործունեությունը: Դրանք են՝ ՀՀ քաղաքացիները, հասարակական միավորումները և սփյուռքի ներկայացուցիչները:

«ՀՀ քաղաքացիության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի են սույն օրենքին համապատասխան Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն ձեռք բերած անձինք: Նույն օրենքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը հաստատող փաստաթղթերն են Հայաստանի Հանրապե-

տության քաղաքացու անձնագիրը, իսկ մինչև 16 տարին լրանալը՝ նաև ծննդյան վկայականը կամ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը հաստատող վկայականը: Ընդհանուր ճանաչում ստացած սահմանման համաձայն՝ քաղաքացիությունը պետության հետ անձի կայուն իրավական կապն է՝ հիմնված պետության կողմից տվյալ անձին որպես իր քաղաքացի իրավաբանական ճանաչման վրա, որն օրենքով նախատեսված դեպքերում պետության և քաղաքացու համար առաջ է բերում փոխադարձ իրավունքներ, պարտականություններ և պատասխանատվություն⁷: Պետք է նշել, որ Հանրային խորհրդի ձևավորմանը մասնակցելու իրավունքից օգտվում են ոչ բոլոր քաղաքացիները, այլ միայն նրանք, որոնց ընտրում և նշանակում է ՀՀ Նախագահը (12 անդամ) և նրանք, որոնք առաջադրվում են համապատասխան ոլորտների կազմակերպությունների, միավորումների, հայրենակցական և ստեղծագործական միությունների, երիտասարդական ու ուսանողական կազմակերպությունների, զանգվածային լրատվության միջոցների, վետերանների միությունների, գիտակրթական կազմակերպությունների, սպառողների իրավունքների պաշտպանության, գործարարների ու արդյունաբերողների միությունների, կրոնական կազմակերպությունների, սփյուռքի կառույցների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և այլ կառույցների կողմից:

Ինչ վերաբերում է հասարակական միավորումներին, ապա պետք է նշել, որ Հայաստանի Հանրապետությունում գոյություն չունի «Հասարակական միավորումների» մասին առանձին իրավական ակտ, որում հստակ սահմանված կլինի հասարակական միավորման բնորոշումը: Սակայն նրանց իրավական կարգավիճակը կարգավորվում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով, առանձին տեսակի հասարակական միավորումների իրավական կարգավիճակը սահմանող իրավական ակտերով («խղճի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքով, «Կուսակցությունների մասին» ՀՀ օրենքով, «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքով և «Արհեստակցական միությունների մասին» ՀՀ օրենքով): Նշված իրավական ակտերի տեսական վերլուծության արդյունքում պարզ է դառնում, որ հասարակական միավորումները շահույթ ստանալու նպատակ չհետապնդող, իրավաբանական անձի

www.lawinstitute.am

կարգավիճակ ունեցող կամ չունեցող, պետական գրանցում ստացած կամ չստացած կազմավորումներ են: Իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող և պետական գրանցում պահանջող հասարակական միավորումների թվին դասվում են բացառապես կրոնական կազմակերպությունները, կուսակցությունները, արհեստակցական միությունները և հասարակական կազմակերպությունները: Իսկ ինչ վերաբերում է այն հասարակական միավորումներին, որոնք չունեն պետական գրանցում, դրանք չունեն նաև իրավաբանական անձի կարգավիճակ, և նրա վրա չեն տարածվում դրանից բխող իրավունքներն ու պարտականությունները: Սակայն եթե գրանցում չունեցող հասարակական միավորումը ցանկանում է ստանալ իրավաբանական անձի կարգավիճակ, այն կարող է պետական գրանցում ստանալ միայն հիշատակված կազմակերպատիրական ձևերի շրջանակներում:

Հանրային խորհրդի գործունեության մեջ շատ կարևոր է նաև սփյուռքի ներկայացուցիչների մասնակցության սկզբունքը: Սփյուռքը հսկայական դեր և ներդրում ունի Հայաստանի Հանրապետության կայացման ու սոցիալ-տնտեսական զարգացման գործում: Հայկական սփյուռք ասելով հասկացվում է օտարերկրյա պետություններում գործող բոլոր հայկական մշակութային, բարեգործական, հայրենակցական, երիտասարդական, կրթական, գիտական, արհեստակցական, գաղափարական, կոմիտեական կազմակերպությունները, տարբեր հոգևոր միաբանությունները, հաստատությունները, կառույցները, միությունները, հիմնադրամները կամ միավորումները, զանգվածային լրատվության միջոցները և այլ մարմինները, անհատները: Հանրային խորհրդի կանոնադրության մեջ նշված սփյուռքի ներկայացուցիչներ արտահայտությունը բնականաբար հնարավորություն է տալիս Հանրային խորհրդի աշխատանքներին մասնակցել նշված բոլոր մարմիններին և անհատներին:

Հանրային խորհրդի կանոնադրության մեկնաբանվող կետը սահմանում է Հանրային խորհրդի աշխատանքներին մասնակցելու միայն մեկ սկզբունք՝ կամավորությունը, ինչը նշանակում է, որ անձը, ստանալով առաջարկ՝ անդամակցել Հանրային խորհրդին, իրավունք ունի ընդունել կամ մերժել առաջարկը:

Հանրային խորհրդի կանոնադրության 3-րդ

գլխի 10-րդ կետը սահմանում է, որ Հանրային խորհրդի անդամ կարող է լինել 18 տարին լրացած յուրաքանչյուր անձ՝ անկախ ազգությունից, ռասայից, սեռից, դավանանքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, սոցիալական ծագումից, գույքային կամ այլ դրությունից: Իհարկե, կանոնադրությունը, սահմանելով 18 տարին լրացած յուրաքանչյուր անձի՝ Հանրային խորհրդին անդամակցելու հնարավորությունը, բնականաբար նախատեսում է սահմանափակումներ որոշակի կատեգորիայի անձանց համար: Այսպես, Հանրային խորհրդի անդամ չեն կարող լինել ՀՀ Նախագահը, Ազգային ժողովի պատգամավորները, ՀՀ կառավարության անդամները, սահմանադրական դատարանի անդամները, դատավորները, պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ղեկավարները, զինված ուժերի, ոստիկանության, ազգային անվտանգության և դատախազության մարմինների ծառայողները, դատական կարգով անգործունակ կամ սահմանափակ գործունակ ճանաչված անձինք, հանցագործության համար դատապարտված անձինք, որոնց դատվածությունը սահմանված կարգով հանված կամ մարված չէ, ժամկետային պարտադիր զինվորական ծառայությունից խուսափած անձինք:

Ակնհայտ է, որ Հանրային խորհուրդն առավել անկախ դարձնելու համար անհրաժեշտ է նրա ձևավորման ավելի արդյունավետ կառուցակարգ՝ քաղաքացիների կողմից թեկնածուներ առաջադրելու և քվեարկելու ճանապարհով:

Պետք է նշել, որ անհատը սուբյեկտիվ էակ է, այդ պատճառով ցանկացած հասարակարգում գոյություն ունեն բազմաթիվ և նույնիսկ հակասական կարծիքներ, և որքան ժողովրդավարական է տվյալ հասարակարգի քաղաքական (պետական) ռեժիմը⁸, այնքան ավելի շատ դիրքորոշումներ են կենտրոնանում նրանում, ինչը բնականաբար մեծացնում է քաղաքացիական հասարակության տարբեր անդամների շահերի բախման հավանականությունը: Ըստ էության այդ շահերի կարգավորիչն ու ուղղորդողը հենց պետությունն է՝ ի դեմս իր մարմինների: Սակայն դա չի բացառում ոչ պետական կառույցների կողմից այդ շահերի վերհանման ու ներկայացման հնարավորությունը:

Բնականաբար ո՛չ պետությունը, ո՛չ առավել ևս Հանրային խորհուրդը ի վիճակի չեն ապահովել նույնիսկ սոցիալ-տնտեսական մեծ զարգացում ու-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

նեցող հասարակության բոլոր անդամների շահերի բավարարումը: Այդ պատճառով որպես վերհանման ենթակա խնդիրների չափորոշիչ՝ Հանրային խորհրդի կանոնադրությունը համարում է դրանց հանրային կարևորությունը: Այլ կերպ ասած, որքան շատ է տվյալ խնդրով շահագրգռված հասարակության անդամների քանակը, այնքան պետք է բարձր լինի տվյալ հարցի լուծման հավանականությունը:

Պետք է նաև նշել, որ հասարակության անդամների շահերը ոչ միշտ են համընկնում պետության հանրային իշխանության մարմինների շահերի հետ: Օրինակ, հազիվ թե քաղաքացին անմիջականորեն շահագրգռված լինի ազգային անվտանգության կամ սահմանադրական կարգի ապահովման գործում: Նրանց շահերը ավելի մասնավոր են և անձնական, այդ պատճառով էլ և՛ քաղաքացիների, և՛ պետության շահերը համաձայնեցման անհրաժեշտություն ունեն, ինչն էլ հենց կոչված է ապահովելու Հանրային խորհուրդը:

Հանրային խորհուրդը ստեղծվել է ՀՀ Նախագահի՝ «Հանրային խորհուրդ ստեղծելու մասին» 2008թ. հունիսի 13-ի թիվ ՆՀ-157-Ա հրամանագրով: ՀՀ Նախագահի՝ «Հանրային խորհրդի կանոնադրությունը հաստատելու և Հանրային խորհրդի անդամներ նշանակելու մասին» 2009թ. մարտի 11-ի թիվ ՆԿ-36-Ն կարգադրությամբ հաստատված Հանրային խորհրդի կանոնադրության համաձայն՝ Հանրային խորհուրդը կազմավորվում է չորս տարի ժամանակով:

Հանրային խորհուրդը նպաստում է ժողովրդավարական համակարգի զարգացմանը, մարդու և քաղաքացու հիմնարար իրավունքների և ազատությունների ապահովմանը, հասարակության մեջ անհանդուրժողականության մթնոլորտի առաջացման կանխարգելմանը և քաղաքացիական հասարակության կայուն զարգացմանն ու ամրապնդմանը, պետական իշխանության մարմինների և քաղաքացիների, հասարակական այլ միավորումների (քաղաքացիական ինստիտուտների) միջև փոխադարձ վստահության կայացմանը, հասարակության և իշխանության միջև երկխոսության ու վստահելի գործընկերային հարաբերությունների ձևավորմանը, պետական կառավարման մեջ նրանց ներգրավվածության աստիճանի բարձրացմանը, ինչպես նաև հասարակական վերահսկողության իրականացմանը:

Հանրային խորհրդի գործունեության առաջնահերթ ուղղություններից են ՀՀ օրենքների, նորմատիվ իրավական այլ ակտերի (այդ թվում տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավական ակտերի) նախագծերի հասարակական փորձաքննության իրականացումը, Հայաստանի Հանրապետությունում քաղաքացիական հասարակության ամրապնդման և զարգացման ուղղությամբ պետական քաղաքականության առաջնահերթությունների հստակեցումը, վերլուծությունը և պետական իշխանության մարմիններին առաջարկությունների ներկայացումը, հասարակական վերահսկողության իրականացումը՝ նպաստելով պետական կառավարման համակարգի նկատմամբ հասարակության վստահության աճի բարձրացմանը:

Նորաստեղծ Հանրային խորհուրդը իր գործունեության ընթացքում անդրադարձել է հանրային հնչեղություն ունեցող այնպիսի խնդիրների, ինչպիսիք են Երևանի «Մոսկվա» կինոթատրոնի ամառային դահլիճի ապամոնտաժման հարցը, ՀՀ տարածքում օտարալեզու հանրակրթական ուսումնական հաստատություններ հիմնելու հարցը, համաներմանն առնչվող խնդիրը և այլ հարցեր ու համապատասխան առաջարկություններ ներկայացրել ՀՀ կառավարությանը և ՀՀ Նախագահին⁹:

2009թ. Հանրային խորհուրդը հայցով դիմել է Տնտեսական և սոցիալական խորհուրդների և համանման կառույցների միջազգային ասոցիացիային (այսուհետ՝ ՏՄԽՄԱ), նախ ասոցիատիվ անդամի կարգավիճակով, իսկ հետո նաև լիարժեք անդամ դառնալու ցանկությամբ: Հայաստանի Հանրապետության Հանրային խորհրդի անդամակցությունը ՏՄԽՄԱ-ին շատ արդյունավետ կարող է դառնալ ինչպես այլ երկրների ՏՄԽ-ների հետ փորձի փոխանակման և գործունեության բարելավման, այնպես էլ հենց Հայաստանում դրա դերի բարձրացման տեսանկյունից:

Հանրային խորհուրդը կազմված է 36 անդամներից: Կազմավորված Հանրային խորհրդի կազմում ընդգրկված են 30 տղամարդ և 6 կին, որոնք բոլորն էլ ունեն բարձրագույն կրթություն: Հանրային խորհրդի անդամները հասարակական-քաղաքական գործիչներ են, գիտնականներ, արվեստի և մշակույթի ներկայացուցիչներ, լրագրողներ, իրավաբաններ, գործարարներ և այլն:

Հանրային խորհրդին կից ձևավորվում և

www.lawinstitute.am

գործում է 12 հանձնաժողով: Դրանք են՝

- 1) գիտության, կրթության, մշակույթի, երիտասարդության և սպորտի հարցերի հանձնաժողով,
- 2) պետաիրավական հարցերի հանձնաժողով,
- 3) քաղաքացիական հասարակության կայացման հարցերի հանձնաժողով,
- 4) ֆինանսատնտեսական-բյուջետային հարցերի հանձնաժողով,
- 5) գյուղատնտեսական և բնապահպանական հարցերի հանձնաժողով,
- 6) առողջապահության և սոցիալական հարցերի հանձնաժողով,
- 7) տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման հարցերի հանձնաժողով,
- 8) պաշտպանության, ազգային անվտանգության և ներքին գործերի հարցերի հանձնաժողով,
- 9) ձեռնարկատիրական գործունեության և սպառողների հարցերի հանձնաժողով,
- 10) ազգային փոքրամասնությունների հարցերի հանձնաժողով,
- 11) ժողովրդագրական և գենդերային հարցերի հանձնաժողով,
- 12) կրոնի, սփյուռքի և միջազգային ինտեգրման հանձնաժողով:

Հանրային խորհրդի հանձնաժողովների կազմում կարող են ստեղծվել ենթահանձնաժողովներ, որոնց ցանկը ընդունվում է համապատասխան հանձնաժողովի նիստում և հաստատվում է Հանրային խորհրդի կողմից: Հանրային խորհրդի հանձնաժողովն իրավունք ունի տվյալ հանձնաժողովի ոլորտին առնչվող հարցերը քննարկելու համար ստեղծել աշխատանքային խմբեր:

Այսպիսով, Հանրային խորհուրդը ստեղծվել է որպես իշխանության և հասարակության համագործակցությունն ապահովող քաղաքացիական հասարակության նոր ինստիտուտ, որի կարևորագույն խնդիրներից մեկը երկրի պետական քաղաքականության մշակման գործին հասարակության ներգրավումն է: Ներկայումս Հանրային խորհուրդը դեռ կայացման փուլում է, դեռևս չեն մշակվել նրա գործունեության արդյունավետ կառուցակարգեր, դեռևս չեն սահմանվել պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների և նրանց պաշտոնատար անձանց հետ համագործակցության հստակ մեխանիզմներ:

Ներկա փուլում անհրաժեշտ է մշակել հասարակության և պետության միջև երկխոսության արդյունավետ մեխանիզմներ՝ ներառյալ քաղաքացիական միավորումների մասնակցությունը որոշումների ընդունմանը և քաղաքացիական վերահսկողությունը պետական կառույցների նկատմամբ: Հանրային խորհրդի ձևավորման նախադրյալները մեկ օրում չեն ստեղծվել: Հանրային խորհրդի ձևավորման անհրաժեշտությունը, որը կազմված կլինի քաղաքացիական ակտիվ դիրքորոշմամբ, հասարակությունում բարձր հեղինակություն ունեցող և հասարակական տարբեր խմբերի շահերը իրապես ներկայացնող անձանցից, ակնհայտ է:

Ներկայումս Հանրային խորհրդի կոնցեպցիայի հռչակումը հստակեցման կարիք ունի, քանի որ իշխանության համակարգում նրա գործառույթային նշանակությունը օրենսդրորեն որոշված չէ: Այսպիսի պայմաններում թվում է, թե Հանրային խորհուրդը իր գործունեությունն իրականացնում է հասարակական միավորման կարգավիճակով, որի որոշումները իշխանությունները կարող են և հաշվի չառնել:

¹ Տե՛ս Իմաստասիրական անդրադարձներ: Գիտական հոդվածների ժողովածու: ԵՊՀ հրատ., 2004թ., Երևան, էջ 33:
² Տե՛ս «Փաստաբանության մասին» 14.12.2004թ. ՀՀ օրենքը:
³ Տե՛ս «Կրթության մասին» 14.09.1999թ. ՀՀ օրենքը:
⁴ Տե՛ս «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» 09.10.2000թ. ՀՀ օրենքը:
⁵ Տե՛ս Панов А. А. Общественная палата Российской Федерации как новый субъект гражданского общества // СПС КонсультантПлюс, 2006.
⁶ Տե՛ս «Հանրային խորհուրդ ստեղծելու մասին» ՀՀ Նախագահի 2008թ. հունիսի 13-ի թիվ ՆՀ-157-Ա հրամանագիրը:
⁷ Տե՛ս ՀՀ սահմանադրական իրավունք: ԵՊՀ, Երևան, 2003թ., էջ 299:

⁸ Տե՛ս Ներսեսյանց Վ. Ս. Իրավունքի և պետության տեսություն: Երևան, Նաիրի, 2001թ., էջ 84:

⁹ Տե՛ս Հանրային խորհրդի պաշտոնական կայքը՝ www.publiccouncil.am:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Նորմատիվ-իրավական ակտեր

1. ՀՀ Սահմանադրություն (ընդունված համաժողովրդական քվեարկությամբ 1995թ. հուլիսի 5-ին):
2. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրք՝ ընդունված 05.05.1998թ.:
3. «Փաստաբանության մասին» 14.12.2004թ. ՀՀ օրենք:
4. «Կրթության մասին» 14.04.1999թ. ՀՀ օրենք:
5. «ՀՀ քաղաքացիության մասին» 06.11.1995թ. ՀՀ օրենք:
6. «Խղճի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասին» 17.06.1991թ. ՀՀ օրենք:
7. «Կուսակցությունների մասին» 03.07.2002թ. ՀՀ օրենք:
8. «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» 04.12.2001թ. ՀՀ օրենք:
9. «Արհեստակցական միությունների մասին» 05.12.2000թ. ՀՀ օրենք:
10. «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» 09.10.2000թ. ՀՀ օրենք:
11. «Հանրային խորհուրդ ստեղծելու մասին» ՀՀ Նախագահի 2008թ. հունիսի 13-ի թիվ ՆՀ-157-Ա հրամանագիր:
12. «Հանրային խորհրդի կանոնադրությունը հաստատելու և Հանրային խորհրդի անդամներ նշանակելու մասին» ՀՀ Նախագահի՝ 2009թ. մարտի 11-ի թիվ ՆԿ-36-Ն կարգադրություն:
13. «Հայաստանի Հանրապետության սփյուռքի նախարարության աշխատակազմ պետական կառավարչական հիմնարկ ստեղծելու, Հայաստանի Հանրապետության սփյուռքի նախարարության կանոնադրությունը և աշխատակազմի կառուցվածքը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 11.09.2008թ. թիվ 1049-Ն որոշում:

Գրականություն և պաշտոնական կայքեր

1. Հանրային խորհրդի պաշտոնական կայք՝ www.publiccouncil.am:
2. Իմաստասիրական անդրադարձներ: Գիտական հոդվածների ժողովածու: ԵՊՀ հրատ., 2004թ., Երևան, 198 էջ:
3. ՀՀ սահմանադրական իրավունք: ԵՊՀ հրատ.: Երևան 2003թ., 608 էջ:
4. Ներսեսյանց Վ. Ս. Իրավունքի և պետության տեսություն: Երևան, Նաիրի, 2001թ., 300 էջ:
5. Панов А. А. Общественная палата Российской Федерации как новый субъект гражданского общества // СПС КонсультантПлюс, 2006.
6. Дмитриев Ю.А., Шапкин М.А. Правоохранительные органы Российской Федерации. Учебник. 3-е изд., изм. и доп. М., Эксмо, 2006.

РЕЗЮМЕ

Правовое положение Общественного совета и его роль в формировании гражданского общества

В данной работе теоретическому анализу подвергаются важнейшие вопросы, касающиеся правового статуса созданного в последнее время Общественного совета, основных принципов его деятельности, направлений, задач и порядка его формирования. Представляется степень участия государства в вопросе формирования Общественного совета, его роль и значение. Правовой статус Общественного совета представляется не только в рамках правовых актов, лежащих непосредственно в основе его формирования, но и в контексте правовых актов не касающихся его непосредственно. Необходимость формирования Общественного совета проявляется в важности его посреднической миссии между обществом и государством.

SUMMARY

Legal status of Public council and its role in composing of civil society

This article provides theoretical analysis of important issues concerning the recently organized legal status of Public council, the main concepts, directions and issues of its functions and establishment of its rules. In this article is described the level of state participation, its role and meaning in composing the Public council. The legal status of Public council is described not only within the legal norms directly set in the basis of its composition but also within the context of other legal norms concerned to it indirectly. In the article is seen the necessity of composition of Public council as well as the important mediating mission between public and state.